

**Tomasz Smereka, *Rozumienie przekazów językowych i jego zaburzenia*,
Wydawnictwo Mkwadrat, Wrocław 2015**

Książka *Rozumienie przekazów językowych i jego zaburzenia*, przygotowana przez Tomasza Smerekę, to praca podejmująca stosunkowo rzadki i trudny w badaniu temat związany z użyciem języka. Dotyczy bowiem rozumienia wypowiedzi językowych przez osoby w normie rozwojowej i osoby z zaburzeniami mowy. Zasluguje zatem na uwagę tym bardziej, że znaczna część pracy to relacja z prowadzonych badań i opis strategii pomocy osobom z zaburzeniami rozumienia tekstów werbalnych.

Tomasz Smereka to doświadczony praktyk, naukowiec, dydaktyk, którego uwagi, spostrzeżenia odnoszące się do uzusu językowego osób zdrowych i z zaburzeniami mowy są szczególnie istotne dla specjalistów zajmujących się tą problematyką. Za sformułowanymi komentarzami odnajdujemy nie tylko wiedzę, ale przede wszystkim wieloletnie doświadczenia, co czyni opracowanie szczególnie cennym.

Książka liczy 136 stron wraz z aneksem i bibliografią i jest podzielona na 4 części. Pierwsza z nich podejmuje zagadnienia dotyczące teorii odbioru i rozumienia przekazów językowych. Z kolei w części drugiej i trzeciej Autor przedstawia wyniki badań własnych, przy czym wyróżnione części zawierają badania prowadzone w różny sposób. Ostatnia część publikacji ma charakter aplikacyjny.

Na uwagę zasługuje część pierwsza, w której Autor przedstawia teoretyczne podstawy badań, co pozwala na zapoznanie się z postawą badawczą i swoistą filozofią diagnozy rozumienia przekazów językowych, jaka jest zaprezentowana w pracy. Podjęty temat nie należy do łatwych, gdyż dotyczy związku języka i myślenia. Badacz dobrze poradził sobie z podjętym tematem.

Prezentowane analizy obejmują opis modeli procesu odbioru komunikatów językowych, zagadnienia dotyczące zdolności tworzenia wypowiedzi, a także rozwoju kompetencji gramatycznej. Badacz porusza także problem języka jako składnika umysłu człowieka. W pierwszej części odnajdujemy też rozważania dotyczące istoty rozumienia, znaczenia i sensu przekazu. Tomasz Smereka podejmuje także niełatwy problem czynników determinujących rozumienie przekazów językowych, uwzględniając perspektywę neuropsychologiczną i kognitywną. Rozdział ten staje się swoistego rodzaju przewodnikiem dla czytelnika pragnącego poznać problematykę rozumienia wypowiedzi werbalnych. Powinien być uważnie czytany przez studentów logopedii, psychologii, pedagogiki, językoznawców, jak również przez innych specjalistów, np. neurologów, foniatorów.

W drugiej i trzeciej części Autor prezentuje wyniki badań własnych. Na szczególną uwagę zasługują badania opisane w drugiej części, a dotyczące związku pomiędzy rozumieniem opowiadania a innymi czynnikami aktywności poznawczej. To ważne dla rozwoju teorii rozumienia analizy. Zastosowane próby badające te związki (w odniesieniu do dzieci w normie rozwojowej), a także sposób prowadzenia badań i ich analiza ukazują dobry warsztat badawczy Autora. Moją uwagę zwraca zastosowanie analizy statystycznej – współczynnika korelacji Spearmana. Pozwala to na zgodną ze współczesnymi tendencjami obecnymi w językoznawstwie i psychologii interpretację wyników badań. Odkrycie wartości relewantnych pozwala na wysuwanie ważnych dla nauki wniosków. Badania Tomasza Smereki wnoszą istotną wiedzę na temat związku pomiędzy rozumieniem opowiadania a innymi czynnikami aktywności poznawczej, takimi jak np. umiejętność dopełniania niedokończonych zdań, rozumienie zjawisk fizycznych, zapamiętywanie układów elementów na płaszczyźnie. Poznanie badanej korelacji ma istotne znaczenie dla pomocy osobom z zaburzeniami rozumienia przekazów językowych, gdyż pozwala na planową i celową terapię logopedyczną dotyczącą omawianej trudności użycia języka. Interesujące są komentarze badacza podnoszące problem przynależności centralnego procesora (czyli trzeciego bloku funkcjonalnego mózgu) do me-

chanizmu pamięci roboczej. Zdaniem Autora: „Zdolność rozumienia opowiadań i innych złożonych przekazów językowych [...] rozwija się dzięki tworzeniu się w pamięci trwałej logicznie lub prelogicznie powiązanych obszarów tematycznych wiedzy o świecie oraz dzięki treningowi myślenia werbalnego, który tworzy i rozwija schematy wnioskowania oraz wyspecjalizowane schematy percepcyjne, pełniące funkcję lokalnych procesorów” (Smereka 2015, s. 71).

Kolejna część pracy prezentuje wyniki badania dzieci z zaburzeniami rozwoju mowy oraz czynności intelektualnych. Należy zachęcić Autora do przedstawienia w następnych publikacjach kolejnych analiz przypadków. Zaprezentowana metoda badawcza, określana przez Tomasza Smerekę podejściem klinicznym, pozwala na analizę o charakterze heurystycznym. Może i powinna być wykorzystywana podczas prowadzenia diagnozy i terapii logopedycznej pacjentów z zaburzeniami rozumienia. Dla pełnego obrazu badanych pacjentów istotne byłoby umieszczenie informacji na temat poziomu rozwoju mowy ekspresywnej, w tym systemu leksykalnego, morfologicznego i syntaktycznego, a także – dla pełnego obrazu – systemu fonologicznego. Niemniej, przedstawione analizy z uwzględnieniem podejścia klinicznego są cenne i ukazują Autora jako wnikliwego badacza, a także praktyka, który niesie swoim podopiecznym fachową pomoc. Ostatnia część pracy poświęcona jest terapii zaburzeń rozumienia przekazów słownych w metodzie Dyna-Lingua M.S.

Recenzowaną książkę polecam wszystkim logopedom i innym osobom zainteresowanym uzusem językowym. Zaprezentowane przez Tomasza Smerekę podejście naukowe wpisuje się w nurt badań od empirii do teorii i od teorii do praktyki. Podjęte badania i analizy dotyczące rozumienia przekazów językowych stanowią oryginalny wkład w rozwój teorii odbioru i rozumienia znaczeń oraz sensu wypowiedzi językowych. Ten stosunkowo rzadko podejmowany temat w logopedii zyskuje w ujęciu Tomasza Smereki ciekawą perspektywę badawczą, a zestawienie badań opartych na wskaźnikach statystycznych z analizami indywidualnych przypadków pozwala na lepsze poznanie postawionego problemu, w tym wykorzystanie badań naukowych w praktyce logopedycznej. Badania empiryczne – w myśl postawy prezentowanej przez Tomasza Smerekę – mają służyć nie tylko naukowej prawdzie, ale przede wszystkim konstruktywnej pomocy pacjentom z zaburzeniami mowy. To ważne przesłanie odnajdujemy w recenzowanej książce, która wzbogaca i dopełnia teorię logopedyczną.

Prof. dr hab. Danuta Pluta-Wojciechowska
Katedra Dialektologii Polskiej i Logopedii
Uniwersytet Łódzki